

Sprawa C-630/23**Streszczenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zgodnie z art. 98 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości****Data wpływu:**

17 października 2023 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Kúria (sąd najwyższy, Węgry)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

26 września 2023 r.

Strony wnoszące skargę kasacyjną:

ZH

KN

Druga strona postępowania kasacyjnego:

AxFina Hungary Zrt.

Przedmiot postępowania głównego

Określenie zakresu i zastosowania skutków prawnych w przypadku, gdy postanowienie umowy konsumenckiej denominowanej w walucie obcej, na podstawie którego konsument ponosi ryzyko kursowe w sposób nieograniczony, jest nieuczciwe i powoduje całkowitą nieważność umowy.

Przedmiot i podstawa prawna wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Wykładnia art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. Artykuł 267 TFUE.

Pytania prejudycjalne

1. Czy dokonywanie wykładni wyrażenia „[umowa] będzie nadal obowiązywała [...], jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków” zawartego w art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (zwanej dalej „dyrektywą 93/13”) w ten sposób, że umowa konsumencka denominowana w walucie obcej może nadal obowiązywać bez postanowienia umownego, które wchodzi w zakres głównego świadczenia umowy i które przypisuje konsumentowi ryzyko kursowe w sposób nieograniczony, zważywszy, że prawo państwa członkowskiego reguluje mechanizm przeliczania walut za pomocą bezwzględnie obowiązujących przepisów ustawowych, jest prawidłowe?

Czy praktyka sądowa państwa członkowskiego – (oparta na wykładni prawa państwa członkowskiego dokonanej w świetle tej dyrektywy i zgodna z zasadami wykładni ustanowionymi przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej), zgodnie z którą, biorąc pod uwagę zasadę bezpodstawnego wzbogacenia,

- a) nakazuje się zwrot na rzecz konsumenta (lub rozliczenie na rzecz konsumenta) kwot pobranych przez kredytodawcę na podstawie warunku umownego uznanego za nieuczciwy, lecz nakaz ten nie został wydany w kontekście *restitutio in integrum*, ponieważ przepis szczególny prawa krajowego wyklucza taki ewentualny skutek prawny nieważności, a zasady bezpodstawnego wzbogacenia nie mają również zastosowania w sposób autonomiczny, gdyż prawo krajowe nie przewiduje takiego skutku prawnego nieważności umowy, lecz konsument zostaje uwolniony od skutków, które są dla niego szczególnie niekorzystne, a jednocześnie równowaga umowy między stronami umowy zostaje przywrócona poprzez zastosowanie głównego skutku prawnego, który prawo państwa członkowskiego przewiduje w przypadku nieważności, a mianowicie konwalidację umowy, w związku z czym nieuczciwe warunki umowne nie nakładają na konsumenta żadnych zobowiązań, jednak inne elementy umowy (które nie są nieuczciwe) (w tym odsetki umowne i inne koszty) są nadal wiążące dla stron na tych samych warunkach;
 - b) w przypadku gdy konwalidacja nie jest możliwa, określa się skutki prawne nieważności poprzez stwierdzenie, dla celów rozliczenia, że umowa wywołuje skutki do czasu wydania wyroku i dokonanie rozliczenia między stronami poprzez zastosowanie zasady bezpodstawnego wzbogacenia; – jest zgodna z art. 1 ust. 2, art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13?
2. Czy przy ustalaniu skutków prawnych umowy, która jest nieważna z przedstawionego powyżej powodu, można odstąpić od stosowania

przepisu prawa państwa członkowskiego, który wszedł w życie później i który od tego czasu wprowadził obowiązkowe przeliczenie na forinty, ponieważ przepis ten w konsekwencji ustalenia kursu wymiany przypisuje pewną część ryzyka kursowego konsumentowi, który powinien być całkowicie uwolniony od tego ryzyka ze względu na nieuczciwe postanowienie umowne?

3. W przypadku gdy zgodnie z prawem Unii ustalenie skutków prawnych nieważności nie jest możliwe ani poprzez konwalidację ani poprzez stwierdzenie skuteczności, jakie są skutki prawne, wraz z odpowiadającą im podstawą w orzecznictwie, które należy zatem ustalić *contra legem*, niezależnie od przepisów prawa państwa członkowskiego dotyczących skutków prawnych i wyłącznie na podstawie prawa Unii, biorąc pod uwagę, że dyrektywa 93/13 nie reguluje skutków prawnych nieważności?

Powołane przepisy prawa Unii

Dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich: art. 1 ust. 2, art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zwanego dalej „Trybunałem”) z dnia 3 października 2019 r., Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819)

Wyrok Trybunału z dnia 31 marca 2022 r., Lombard Lízing (C-472/20, EU:C:2022:242)

Wyrok Trybunału z dnia 27 kwietnia 2023 r., AxFina Hungary (C-705/21, EU:C:2023:352)

Wyrok Trybunału z dnia 15 czerwca 2023 r., Bank M. (Skutki uznania umowy za nieważną) (C-520/21, EU:C:2023:478).

Powołane przepisy prawa krajowego

A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (ustawa nr IV z 1959 r. ustanawiająca kodeks cywilny, zwana dalej „dawnym kodeksem cywilnym”): § 209 ust. 1 i 4, § 209/A ust. 2, § 237 ust. 1 i 2, § 361 ust. 1 oraz § 363 ust. 1

A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény [ustawa nr XXXVIII z 2014 r. regulująca niektóre kwestie związane z orzeczeniem wydanym przez Kúria (sąd najwyższy, Węgry) w celu ujednoczenia prawa dotyczącego umów kredytu zawieranych przez instytucje finansowe z konsumentami, zwana dalej „ustawą DH 1”]: §§ 3 i 4

A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény (ustawa nr XL z 2014 r. o zasadach stosowanych do rozliczania rachunków przewidzianych w ustawie nr XXXVIII z 2014 r. regulującej niektóre kwestie związane z orzeczeniem wydanym przez Kúria w celu ujednoczenia prawa dotyczącego umów kredytu zawieranych przez instytucje finansowe z konsumentami i o niektórych innych przepisach, zwana dalej „ustawą DH2”): §§ 3, 4 i 37

Egyes fogyasztói kölcsönszerződésekből eredő követelések forintra átváltásával kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2015. évi CXLV. törvény (ustawa nr CXLV z 2015 r. regulująca kwestie związane z przeliczeniem na forinty wierzytelności wynikających z niektórych umów kredytu zawieranych z konsumentami, zwana dalej „ustawą DH7”): §§ 3, 9, 12, 13 i 15

Zwięzłe przedstawienie okoliczności faktycznych i postępowania głównego

- 1 Spółka handlowa AxFina Hungary Zrt. (zwana dalej „AxFina”) jako leasingodawca i ZH jako leasingobiorca zawarli w dniu 21 czerwca 2007 r. – przy czym KN był poręczycielem ponoszącym odpowiedzialność solidarną – umowę leasingu denominowaną w walucie obcej [frankach szwajcarskich] (CHF) w celu nabycia samochodu osobowego. Leasingobiorca wybrał metodę rozliczania zmian kursu wymiany walut, zgodnie z którą musiał on spłacić 120 stałych miesięcznych rat, a rozliczenie zmian kursu wymiany walut zostało dokonane z końcem okresu obowiązywania umowy. AxFina zapłaciła dostawcy cenę nabycia przedmiotu leasingu, a ZH wszedł w posiadanie samochodu. W dniu 7 maja 2013 r. AxFina wypowiedziała umowę leasingu ze skutkiem natychmiastowym z powodu opóźnienia w płatności ze strony ZH i KN, w wyniku czego całość długu wynikającego z umowy stała się wymagalna w ramach jednej płatności.
- 2 AxFina wniosła powództwo przeciwko ZH i KN, twierdząc, że z uwagi na fakt, iż umowa była nieważna ze względu na nieuczciwy charakter postanowienia dotyczącego zmian kursu wymiany walut, umowa ta powinna zostać konwalidowana z mocą wsteczną, a pozwanym należy nakazać zapłatę kwoty głównej i odsetek. Żądana kwota główna obejmowała również kwotę należną z tytułu zmian kursu wymiany walut.
- 3 Sąd pierwszej instancji uznał w wyroku, że umowa leasingu jest nieważna ze względu na nieuczciwy charakter ryzyka kursowego. Wskazał on, że skutkiem prawnym nieważności było zobowiązanie ZH i KN do poniesienia tego ryzyka w pewnym zakresie. Sąd pierwszej instancji obniżył wierzytelność AxFina o kwotę przekraczającą kwotę, którą ZH musiałby zapłacić, gdyby umowa była denominowana w forintach węgierskich [(HUF); zwanych dalej „forintami”].
- 4 ZH i KN wniosły apelację, w wyniku której sąd drugiej instancji utrzymał w mocy wyrok wydany w pierwszej instancji, uznając, że zastosowana przez sąd pierwszej

instancji metoda rozliczenia nie jest sprzeczna ani z prawem węgierskim, ani z prawem Unii. Jego zdaniem nieodwracalność usługi świadczonej na podstawie umowy leasingu uniemożliwiła przywrócenie stanu pierwotnego.

- 5 W skardze kasacyjnej wniesionej od prawomocnego wyroku ZH i KN wnoszą o uchylenie wyroku i oddalenie powództwa oraz, tytułem żądania ewentualnego, o nakazanie sądowi pierwszej instancji przeprowadzenia nowego postępowania, w którym umowa leasingu zostanie konwalidowana i zostanie dokonane nowe rozliczenie między stronami.

Główne argumenty stron w postępowaniu głównym

- 6 Zdaniem ZH i KN umowa jest nieważna między innymi dlatego, że nie zawiera informacji o ryzyku kursowym.
- 7 ZH i KN podnoszą, że o ile konsument wyraźnie tego nie zażąda, nie należy stosować do stosunku prawnego między stronami postępowania przepisów węgierskich, które w celu zaradzenia nieuczciwej sytuacji powstałej w wyniku zmian kursu wymiany walut zobowiązują do stosowania oficjalnego kursu wymiany walut narodowego banku Węgier zamiast nieuczciwej różnicy kursowej i przewidują, że rozliczenie powinno być oparte na tym oficjalnym kursie wymiany walut, jak również wykluczają przywrócenie stanu pierwotnego i zobowiązują do przeliczenia na forinty wierzytelności wynikających z umów kredytu.
- 8 ZH i KN uważają, że sąd nie może zmienić treści nieuczciwego warunku umownego. Jeżeli strony sobie tego życzą i tego zażądają, umowa może zostać konwalidowana z usunięciem nieważnych części. W konsekwencji warunki, które spowodowały nieważność umowy, nie mogą być brane pod uwagę, lecz konsument jest zobowiązany do zapłaty przewidzianych w umowie miesięcznych rat leasingowych do momentu spłaty 120 rat.
- 9 AxFina nie złożyła odpowiedzi na skargę kasacyjną.

Zwięzłe przedstawienie uzasadnienia odesłania prejudycjalnego

- 10 Zgodnie z węgierskim orzecznictwem przywrócenie stanu pierwotnego (restitutio in integrum) oraz, jeśli przyczyna nieważności może zostać usunięta, konwalidacja umowy ze skutkiem ex tunc, są głównymi i jednakowymi skutkami, które należy zastosować w przypadku nieważności. W przypadku, gdyby przywrócenie stanu sprzed zawarcia umowy nie było możliwe lub właściwe ze względu na nieodwracalność umowy ab initio lub a posteriori i umowa nie mogła również zostać konwalidowana, sąd stwierdza, że umowa wywołuje skutki do czasu wydania orzeczenia i nakazuje w odpowiednim przypadku zapłatę rekompensaty pieniężnej w stosunku do wartości świadczenia, które pozostało bez świadczenia wzajemnego.

- 11 Zdaniem Kúria spośród przewidzianych w prawie węgierskim skutków prawnych nieważności konwalidacja jest tym skutkiem prawnym, który odpowiada w należyty sposób interesom konsumenta i jest również zgodny z zasadami ustanowionymi w prawie Unii. W przypadku gdy konwalidacja umowy nie jest możliwa, umowa może zostać uznana za skuteczną wraz z rozliczeniem między stronami, które powinno być zgodne z zasadą bezpodstawnego wzbogacenia, co także odpowiada wskazanym wymogom. Poprzez stwierdzenie skuteczności sąd nie zobowiązuje do wykonania nieważnej umowy, lecz dokonuje jedynie rozliczenia między stronami.
- 12 Przyjmując węgierskie przepisy w dziedzinie ochrony konsumentów – przewidujące nieuczciwy charakter zarówno różnicy kursowej stosowanej przez instytucje finansowe, jak i warunków umownych, na których opiera się prawo tych instytucji do jednostronnej zmiany umowy – ustawodawca postanowił świadomie wyłączyć przywrócenie stanu pierwotnego ze skutków prawnych nieważności. Tym samym, zgodnie z właściwym przepisem prawa węgierskiego skutek prawny nieważności umowy leasingu będącej przedmiotem postępowania głównego może polegać jedynie albo na konwalidacji umowy, albo na stwierdzeniu, że umowa wywołuje skutki w okresie do wydania orzeczenia.
- 13 Kúria uważa, że fakt, iż sąd zmierza przede wszystkim do zastosowania głównego skutku prawnego przewidzianego w prawie węgierskim, a mianowicie konwalidacji umowy, jest zgodny z celem określonym w art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, zgodnie z którym należy przywrócić równowagę między stronami, utrzymując jednocześnie co do zasady ważność umowy jako całości.
- 14 W wyroku z dnia 27 kwietnia 2023 r., AxFina Hungary (C-705/21, EU:C:2023:352), Trybunał przedstawił już wskazówki dotyczące skutków prawnych, których nie należy stosować przy konwalidacji umowy. Trybunał nie odniósł się jednak do wszystkich istotnych kwestii wykładni prawa, w szczególności w odniesieniu do mających zastosowanie skutków prawnych. Trybunał nie orzekł bowiem w przedmiocie wszystkich istotnych elementów skutków prawnych, które należy wywnioskować, w związku z czym uzasadnione jest, aby udzielił odpowiedzi również na dodatkowe pytania dotyczące wykładni prawa, które pojawiają się w niniejszej sprawie i które są niezbędne do wydania orzeczenia co do istoty.
- 15 Ponadto w wyroku z dnia 15 czerwca 2023 r., Bank M. (Skutki uznania umowy za nieważną) (C-520/21, EU:C:2023:478), wydanym w następstwie postanowienia odsyłającego wydanego przez polski sąd, Trybunał orzekł, że umowa kredytu hipotecznego nie może dalej obowiązywać po usunięciu zawartych w niej nieuczciwych warunków oraz że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywa 93/13 stoją na przeszkodzie wykładni prawa krajowego, zgodnie z którą instytucja kredytowa ma prawo żądać rekompensaty wykraczającej poza zwrot kapitału oraz poza zapłatę ustawowych odsetek za zwłokę od dnia wezwania do zapłaty.

- 16 Jednakże w prawie węgierskim wiąże się z nieważnością umowy skutki prawne różniące się od przepisów prawa polskiego, o których mowa w rzeczonym wyroku C-520/21. Odpowiedzi udzielone przez Trybunał w wyrokach wydanych w następstwie postanowień odsyłających złożonych przez sądy polskie (lub sądy innych państw członkowskich) nie zawsze mogą być dostosowane do węgierskiego kontekstu prawnego ze względu na rozbieżności między przepisami krajowymi i instrumentami ochrony prawnej stosowanymi w dziedzinie nieważności. Sytuacja prawna jest również zasadniczo odmienna, ponieważ ustawodawca węgierski przyjął szereg przepisów mających na celu ochronę konsumentów, w szczególności, w przypadku umów kredytu zawieranych z konsumentami i denominowanych w walucie obcej, w odniesieniu do mechanizmu przeliczenia dotyczącego głównego przedmiotu umowy.
- 17 Kúria zaznacza, że nie należy uwzględniać ze skutkiem erga omnes elementów określonych w orzecznictwie Trybunału, które odnoszą się wyłącznie do sytuacji prawnej istniejącej w prawie państwa członkowskiego. Biorąc pod uwagę węgierski kontekst prawny, przeciwna wykładnia prowadziłaby bowiem do konieczności zastosowania prawa contra legem, czego zdaniem Trybunału również należy unikać.
- 18 W ocenie Kúria zasada autonomii proceduralnej państw członkowskich, ograniczona w swoim zakresie przez zasady równoważności i skuteczności, wyznacza granice wykładni prawa państw członkowskich w świetle prawa Unii. W świetle powyższego do sądu krajowego należy zapewnienie, że konsument znajdzie się ostatecznie w sytuacji, w jakiej znajdowałby się, gdyby warunek uznany za nieuczciwy nigdy nie istniał (wyroki: C-705/21, pkt 47; C-472/20, pkt 57).
- 19 Okoliczność, że sąd zmierza przede wszystkim do zastosowania głównego skutku prawnego przewidzianego w dawnym kodeksie cywilnym, a mianowicie konwalidacji umowy, jest zgodna z celem określonym w art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, w myśl którego celem dyrektywy jest przywrócenie równowagi między stronami przy jednoczesnym utrzymaniu co do zasady ważności umowy jako całości, nie zaś stwierdzenie nieważności całej umowy zawierającej nieuczciwe warunki.
- 20 Biorąc pod uwagę, że przyczyną nieważności jest brak przejrzystości skutków przyjęcia ryzyka kursowego dla konsumenta, przyczyna ta może zostać całkowicie usunięta w ramach konwalidacji poprzez całkowite uwolnienie konsumenta od tego ryzyka, tak aby to nie konsument je ponosił.
- 21 Usunięcie nieuczciwego warunku umownego nie stanowi zakazanej zmiany umowy, ponieważ umowa może nadal obowiązywać bez tego warunku. Nie stanowi ono również zmiany charakteru głównego przedmiotu umowy. Nie stanowi ono także wykonania umowy innego rodzaju (wyrok C-260/18, pkt 35, 45), ponieważ rozliczenie oparte na walucie obcej zostaje utrzymane, tyle że to nie konsument, lecz bank ponosi ryzyko kursowe. Natomiast umożliwia ono

ochronę interesów konsumenta. Takie rozwiązanie gwarantuje, że nałożona sankcja będzie skuteczna i proporcjonalna, a ponadto gwarantuje przywrócenie rzeczywistej równowagi między stronami.

- 22 Kúria wskazał również w poprzednich orzeczeniach, że konsument, po należyтым poinformowaniu, ma prawo zrezygnować z systemu ochrony, nie powoływać się na nieuczciwy charakter warunku umownego i nie żądać zastosowania związanych z nim skutków prawnych. Jednakże w przypadku gdy konsument nie złoży takiego oświadczenia, jego wola nie ma decydującego znaczenia dla ustalenia sposobu zastosowania skutków prawnych nieważności ani dla określenia treści tych skutków.
- 23 Kúria zamierza rozwinąć własne orzecznictwo dotyczące skutków prawnych w celu dostosowania stosowania przepisów, które ustanawiają przeliczenie na forinty wierzytelności wynikających z umów kredytu, do zasad prawa Unii. Kúria uważa, że praktyka podmiotu stosującego prawo, zgodnie z którą w przypadku gdy umowa jest nieważna ze względu na to, że nakłada ona na konsumenta ryzyko kursowe, sąd krajowy odstępuje od stosowania prawa, które przewiduje, że wierzytelności wynikające z umów kredytu są przeliczane na forinty według kursu wymiany wyższego niż kurs wymiany obowiązujący w chwili zawarcia umowy (i które przewiduje również, że odsetki są naliczane w walucie krajowej), jest zgodna z celem określonym w art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13.
- 24 Oprócz wspomnianych powyżej skutków prawnych niestosowanie przepisów prawa węgierskiego dotyczących przeliczania na forinty wierzytelności wynikających z umów kredytu pozwala na całkowite uwolnienie konsumenta od wszelkich zobowiązań do zapłaty wynikających z nieuczciwych warunków umownych.
- 25 W konsekwencji Kúria uważa, że konieczne jest dokonanie wykładni prawa Unii w odniesieniu do tego, czy wykładnia i stosowanie przepisów węgierskich, zgodnie z którymi w przypadku całkowitej nieważności umowy sąd krajowy stwierdza, jako skutek prawny nieważności, że umowa zostaje konwalidowana z mocą wsteczną od dnia jej zawarcia, usuwając nieuczciwe warunki umowne, poprzez które dostarcza się nieprzejrzystych informacji na temat ryzyka kursowego i nakłada się to ryzyko na konsumenta, są zgodne z celami określonymi w art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13. W związku z tym te warunki umowne nie pociągają już za sobą żadnych zobowiązań dla konsumenta (który nie musi ponosić ryzyka kursowego, lecz ponosi je instytucja finansowa), podczas gdy inne warunki umowne, które nie są nieuczciwe (obowiązek zapłaty odsetek i innych kosztów itp.), wiążą strony na niezmiennych warunkach.
- 26 Inne pytanie, które pojawia się w tym względzie, dotyczy tego, czy przedstawione w wyroku C-705/21 rozumowanie Trybunału należy interpretować w ten sposób, że wyłącznie stosowanie prawa krajowego, które prowadzi do tego, że strony znalazłyby się w sytuacji, w jakiej znajdowałyby się, gdyby nie zawarły umowy zawierającej nieuczciwe warunki, jest zgodne z prawem Unii. Czy zatem

przewidziany w prawie węgierskim skutek prawny nieważności, a mianowicie zastosowanie konwalidacji, jest całkowicie wykluczony, mimo iż (w przeciwieństwie do tego, co miało miejsce w sprawie, która doprowadziła do wydania wyroku C-705/21) stwierdzenie to pociąga za sobą usunięcie nieuczciwych warunków umownych, a nie zmianę ich treści?

- 27 W przypadku gdyby proponowana wykładnia prawna – a mianowicie konwalidacja umowy z mocą wsteczną poprzez usunięcie nieuczciwych warunków – nie była zgodna z prawem Unii, Kúria zwraca się do Trybunału o przedstawienie dalszych wskazówek interpretacyjnych co do tego, jakie skutki prawne wraz z odpowiadającą im podstawą w orzecznictwie powinny być stosowane bezpośrednio na podstawie prawa Unii w przypadku umowy, która jest nieważna ze względu na to, że przedstawiono nieprzejrzyste informacje na temat ryzyka kursowego.
- 28 Ze względu na wagę kwestii prawnych podniesionych w niniejszym wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym Kúria zwraca się do Trybunału o rozważenie wydania orzeczenia w niniejszej sprawie w składzie wielkiej izby.

DOKUMENT ROBOCZY